

ҚОРАМОЛЛАРНИ ПАРВАРИШЛАШ

Андижон қишлоқ хўжалиги ва агротехнологиялар институти ассистенти

Д.Жаназақова.

Андижон қишлоқ хўжалиги ва агротехнологиялар институти талабаси

С.Бектемиров.

Анотация: мақолада қора молларни қандай парваришлаш учун амалга оширилаётган чора тадбирлар тўғрисида баён этилади.

Калит сўзлар: қора мол, чорвачилик, гўшт, сут, тўйимлилик, чорвачилик маҳсулотлари, чорвачилик озиқ-овқат маҳсулотлари.

Ўзбекистонда иқтисодий ислохотлар самарасида турли мулкчилик ва хўжалик юритиш тизими такомиллашиб бормоқда. Қишлоқ хўжалик ва чорвачилик маҳсулотлари етиштиришда шахсий ёрдамчи, деҳқон ва фермер хўжаликлари иқтисодий барқарорликнинг қудратли омилига айланмоқда. Чорвачилик озиқ-овқат хавфсизлигини таъминлашда муҳим аҳамият касб этмоқда. Унинг улуши мамлакатда ишлаб чиқарилаётган қишлоқ хўжалик маҳсулотларининг 46,5 фоизини ташкил этмоқда. Қорамолчилик чорвачиликнинг етакчи тармоқларидан бири бўлиб, аҳолини сут ва гўшт маҳсулотлари ҳамда енгил саноатни тери ва бошқа хомашё билан таъминлашда устуворликка эга. Етиштирилаётган сутнинг 98 фоизи ва гўштнинг 63 фоизи қорамолчиликка тўғри келади. Чорвачилик хусусан, қорамолчиликни ривожлантиришга республикада алоҳида эътибор бериб келинмоқда. Мустақиллик йилларида соҳани ривожлантириш тенденцияси янада кўтарилиб бормоқда. Қорамолчилик чорвачиликнинг етакчи тармоқларидан бири бўлиб, аҳолини сут ва гўшт маҳсулотлари ҳамда енгил саноатни тери ва бошқа хомашё билан таъминлашда устуворликка эга. Республикада аҳоли жон бошига қорамоллар 0,38 бошдан, сут ишлаб чиқариш

197 килограммдан ва гўшт 21 килограммдан тўғри келмоқда. Медицина нормасига нисбатан таъминлаш 2,64 ва 4,0 бараварга кам. Демак, чорвачилик маҳсулотлари ишлаб чиқариш мустақиллигига эришишдек устувор вазифа ўз ечимини кутмоқда. Инсон организими кунига 30 грамм гўшт оксигенига эҳтиёж сезади. Бу эҳтиёжни асосан гўшт ва гўшт маҳсулотлари орқали қондиради. Етиштирилаётган гўшт маҳсулоти асосан қорамоллардан олинади. 2021 йилнинг 1 январь ҳолатига кўра, йирик шохли қорамолларнинг 5,9 % фермер хўжаликлари ҳиссасига, 92,8 % деҳқон (шахсий ёрдамчи) хўжаликларига, 1,3% қишлоқ хўжалиги фаолиятини амалга оширувчи ташкилотларга тўғри келади. Шунга мос равишда қўй ва эчкиларнинг умумий сонидан 13,3% фермер хўжаликларига, 81,4 % деҳқон (шахсий ёрдамчи) хўжаликларига, 5,3% қишлоқ хўжалиги фаолиятини амалга оширувчи ташкилотлар отларнинг умумий сонидан 19,1% фермер хўжаликларига, 76,3% деҳқон (шахсий ёрдамчи) хўжаликларига, 4,6% қишлоқ хўжалиги фаолиятини амалга оширувчи ташкилотларга тўғри келади. Гўшт етиштиришнинг энг катта ҳажми 2 277,1 минг тонна ёки умумий етиштириш ҳажмидан 90,1% деҳқон (шахсий ёрдамчи) хўжаликларида қайд этилган. Кўрсатиб ўтилган даврларда, гўшт етиштиришнинг энг кам ҳажми 118,2 минг тонна ёки умумий етиштириш ҳажмидан 4,7% қишлоқ хўжалиги фаолиятини амалга оширувчи ташкилотларда, фермер хўжаликларида 4,1%, деҳқон (шахсий ёрдамчи) хўжаликларида 2,1% ва қишлоқ хўжалиги фаолиятини амалга оширувчи ташкилотларда 1,0% фоизни ташкил қилади.

Сут етиштиришнинг энг катта ҳажми 10 386,4 минг тонна ёки умумий етиштириш ҳажмидан 94,3% деҳқон (шахсий ёрдамчи) хўжаликларида етиштирилган.Энг кам ҳажми 98,8 минг т ёки умумий етиштириш ҳажмидан 0,9% қишлоқ хўжалиги фаолиятини амалга оширувчи ташкилотларда кузатилган. Шу сабабли шахсий ёрдамчи, деҳқон ва фермер хўжаликларида мавжуд бўлган захираларни аниқлаш ва улардан самарали фойдаланиш

Ўзининг ижобий натижаларини беради. Жумладан, шахсий ёрдамчи ва дехқон хўжаликлари устуворлигида чорвачилик жадал ривожланмоқда. Чорва молларининг 94-95 фоизи ва маҳсулотлар етиштиришнинг 96-97 фоизи улар ҳиссасига тўғри келмоқда. Шу боисдан қишлоқ аҳоли оилаларида чорва моллари ва паррандалар шартли бош сонини 3-4 тагача ёки 1,5-2 бараварга ошириш, моллар зотдорлигини яхшилаш ва маҳсулдорлигини 1,8-2,0 бараварга ёки сигирлар сут соғимини 3000-3500 килограммга ошириш, кўп болали оилаларни чорва моллари билан таъминлаш асосий чора-тадбирлардан бири ҳисобланади.

Қорамол гўшти аҳолини чорвачилик озиқ-овқат маҳсулотлари билан таъминлаш хавфсизлигида асосий ўринни эгаллайди. Гўшт инсон озуқасида муҳим ҳисобланади. Унинг таркибида ҳаётбахш озуқалар—оқсил, ёғ, минерал моддалар, А, Д, ва В витамин гуруҳлари кўп миқдорда мавжуд. Организмда ҳазм бўлиш миқдори 95 фоизга тенг. Гўштнинг тўйимли қиймати таркибидаги глобулин, албумин, миозин ва бошқа оқсил моддаларнинг миқдорига боғлиқ. Ўзбекистонда гўшт етиштиришга ва айниқса, қорамол гўштини кўпайтиришга алоҳида эътибор берилмоқда. Жамики гўшт етиштириш балансида унинг миқдори 63-67% гўштнинг сифати унинг морфологик ва гистологик белгилари, кимёвий хусусиятлари ҳамда таъми билан характерланади. Сифатини баҳолашда гўшт нимталаридаги мускул ва ёғ тўқималарининг ўзаро нисбатига эътибор берилади. Мускул тўқимаси юқори сифатли аминокислоталардан оргинин, лизин, метионин, триптофан, цистин ва бошқалардан иборат. Оқсиллар миқдори 15-25 фоизни ташкил этади. Гўштнинг ширалиги намни сақлаб туриш хусусиятига ҳамда мускуллар оралиғида ҳосил бўлган ёғ миқдорига боғлиқ. Гўштнинг майинлиги эса пай тўқималарининг сони, тарқалиши ва хусусиятлари, мускул тўқималари оралиғида тўпланган ёғ миқдори билан белгиланади.

Фойдаланилган адабиётлар рўйхати

1. Мирзиёев Ш. 2019 йил 28 мартдаги «Ветеринария ва чорвачилик соҳасида давлат бошқаруви тизимини тубдан такомиллаштириш чора-тадбирлари тўғрисида»ги ПФ-5696-сон Фармони.
2. Мирзиёев Ш. 2019 йил 18 мартдаги. “Чорвачилик тармоғини янада ривожлантириш ва қўллаб-қувватлаш чора-тадбирлари тўғрисида”ги ПҚ-4243-сон қарори.
3. Мирзиёев Ш. 2017 йил 7 февралдаги “Ўзбекистон Республикасини янада ривожлантириш бўйича ҳаракатлар стратегияси тўғрисида”ги ПФ-4947 – сон Фармони.
4. Мирзиёев Ш. 2017 йил 16 мартдаги “Чорвачиликда иқтисодий ислохотларни чуқурлаштиришга доир қўшимча чора-тадбирлар тўғрисида”ги ПҚ-2841-сон қарори.
5. Туркия Республикаси “Озиқ-овқат қишлоқ хўжалиги Вазирлиги” ҳамда “Denizbank” ҳамкорлигида тайёрланган “100 та Китоб”дан иборат тўплами.